

"והנה אמת נכון הדבר"

(דברים י"ד)

בירור האמת כמכתיב את סדרי הדין בבית הדין הרבני

בבית הדין הרבני ההליכים המשפטיים ברובם גמישים. אין חובה לפירוט מלוא הטענות בכתב התביעה, לא ידחו תביעות עקב תקלות צורניות או מנהליות וכלל הציבור מרגיש בנוח לפתוח הליכים בכתב יד. הגמישות הבולטת בבתי הדין לעומת הנוקשות של סדרי הדין בבתי המשפט נובעת מתפיסתו הרחבה של ביה"ד את תפקידו כמי שמוטל עליו לברר את האמת העובדתית ולא רק לפתור את הסכסוך וההליכים צריכים להיות זולים וזמינים לכל בעל דין. במאמר זה נראה כיצד עיקרון זה בא לידי ביטוי בהליכים השונים המתנהלים בפני ביה"ד.

מאת: טו"ר צבי גלר, ראש לשכת הטוענים הרבניים וטו"ר הרב נדב טייכמן

וז"ל: כי בתורה כתיב "על פי שני עדים יקום דבר"...ויהיה דוקא על פיהם ולא על פי כתבם. והוא מצוה שכלית כי אינו דומה שומע מפה לאזן ונחקר בבית דין ומכירים ברמיזות ובקריצות, שלא יעידו לשקר, מה שאין כן בכתבם.

כך נקבע בתקנה פו (1) לתקנות הדיון כדלהלן: עדים מעידים בעל פה, כל אחד שלא בפני הבא אחריו, בפני בית הדין ובפני בעלי הדין ובאי כוחם; אולם בית הדין רשאי להחליט לשמוע עדות שלא בפני בעל דין ובא כוחו, אם ראה סיבה מספקת לכך לפי הדין....

עוד נקבע שם בתקנה פז שיש לביה"ד אפשרות לחרוג מכך ולקבוע במקרים חריגים, שניתן לקבל עדות בכתב וזו לשון התקנה: אם לפי הדיון אפשר לקבל עדות מסוימת בכתב, יחליט בית הדין על דבר קבלת העדות בכתב ועל דרך קבלתה.

חקירת העדים

בבית המשפט השיטה הנהוגה שעורכי הדין חוקרים את בעלי הדין ואת העדים והשופט מתרשם מתשובות העדים ואינו חוקר בעצמו את בעלי הדין. כך הצדדים נתונים לשיטות חקירה ומניפולציות של המייצגים. בבית הדין בית הדין הוא שחוקר את העדים ומברר את הפרטים ורק לאחר מכן מורשים באי הכוח לחקור. אופן חקירת העדים מוסדר בתקנה פ"ט לתקנות הדיון בבתי הדין הרבניים (ההדגשות אינן במקור):

(1) העד מגיד את עדותו ובית הדין חוקרו. אחר כך רשאי לחקור הצד שהזמינו ואחריו הצד שכנגד.

(2) ראה בית הדין צורך בכך, רשאי הוא לחקור את העדים לפני החקירה הנגדית.

(3) בית הדין רשאי להוסיף בכל עת שאלות נוספות וכן להרשות לבעלי הדין או לאחד מהם לעשות כך.

לאור זאת ביה"ד הגדול (תיק מס' 1168430/4 בהרכב הרה"ג שפירא, בן יעקב ואדרי) דחה ערעור על החלטת ביה"ד האזורי בת"א לאפשר חקירה ראשית נוספת של אחד מבעלי הדין ונימק

שמועה מפי בעלי הדין – ללא חיוב כתיבת הטענות

בית הדין שומע ישירות את בעלי הדין, גם בדיון הראשון בו הצדדים מפרטים את המחלוקות בניהם. בית המשפט שומע את באי כח הצדדים, כשהצדדים שומעים מירכתי אולם הדיונים את טענות באי כוחם. לעיתים בעלי הדין מתרגשים ומאריכים בפרטים ובכל זאת בית הדין מאזין להם ברוב קשב. הנימוק לכך הוא (שו"ת הריב"ש (סימן רחץ)) שבירור האמת והצורך שהליכים משפטיים יהיו זולים ופשוטים:

"אין לקבל שום טענות בכתב, לפי שאין להטריח את הנתבע לקחת טופס מטענות התובע ולהשיב עליהן מתוך הכתב ולעשות הוצאות חנם. וגם שיש לדיינים לשמוע טענות הכתוב מפייהם - שמא מתוך דבריהם ילמדו ויבינו מי מהם טוען באמת, ולא שיבואו בטענות מסודרות מפי אחר כאשר בודא מלבו ליפות טענות של שקר בתקון הלשון - אלא ישמעו הדיינים טענות התובע וטענות הנתבע מפייהם.

השו"ע בחו"מ יג סע"ג פסק להלכה את דברי הריב"ש הנ"ל וז"ל: ואין לדיין לקבל טענות בכתב, אלא ישמעו טענותיהם מפייהם.

בית הדין שומע וחוקר את העדים באופן בלתי אמצעי במסגרת בירור האמת הדין הוא ששומע את העד, רואה את עוויות פניו ומסיק את האמת. לא ניתן להעיד בכתב או בתצהיר, וכשם שחובה לשמוע ישירות מפי בעלי הדין כך יש חובה לשמוע את העדים. כך פסק השו"ע בחו"מ כח, יא: העדים ששלחו עדותן בכתב לבית דין, אינו עדות, דכתיב: על פי שנים עדים (דברים יז, ו) מפייהם, ולא מפי כתבם הגה: וכן נוהגין ודלא כיש מכשירין אם העדים ראויין להעיד ואינם אלמים.

אמנם מדברי הראשונים משמע שדין זה הוא גזרת הכתוב, אך בשו"ת חתם סופר (חלק ד - אבן העזר ב סימן ה) מוסיף לבאר שהטעם לכך שהעדים צריכים להעיד בע"פ בפני ביה"ד הוא בגלל שכך ביה"ד יכול לעמוד על אמינותם של העדים ולברר

תלמידות שלנו טוענות שהצליחו!

מובילים
מקצועיות
כבר 22 שנה

ההכשרה המקיפה והמקצועית ביותר ללימודי טוענות רבניות ויישוב סכסוכים

בשיתוף לשכת הטוענים הרבניים
ובאישור בית הדין הרבני הגדול

➤ הכנה לבחינות לצורך קבלת רישון

➤ שילוב פרקטיקה מעשית מהנעשה
בבתי הדין ע"י צוות דיינים מנוסים

➤ שילוב לימודי בוררות וגישור משפחתי

90% הצלחה בבחינות ההסמכה

מרכז י.נ.ר - המרכז המוביל והמקצועי ללימודי ייעוץ והנחייה

לפרטים והרשמה: 02-6321603

בית הדפוס 30, ירושלים ז'בוטינסקי 100, פתח תקווה

Y.N.C. COLLEGE.ORG > RISHUM@Y.N.C. COLLEGE.ORG

ינר בקהילה - קבלת ייעוץ אישי, זוגי ומשפחתי בתשלום מוזל < 02-6321609

זאת בכך שחובתו של ביה"ד לברר את האמת וכך נכתב בפס"ד
(הדגשות במקור):

חזינן שעיקר חקירת העד מוטלת על בית הדין, והם חוקרים
תחילה, ורק אחר כך חוקר הצד המזמין ולאחריו הצד השני. עם
זאת למרות שזהו הסדר הרגיל, רשאי בית הדין לחזור ולחקור
בעצמו, אחרי חקירת מביא העד ולפני החקירה הנגדית וכן
במהלך החקירות. כמו כן אף אחרי ששני הצדדים חקרו את
העדים יכול בית הדין לתת רשות לחקירה נוספת בין של מזמין
העד ובין של הצד השני. חקירה זו שהיא חקירה חוזרת אינה
מוגבלת בשאלות שיוצגו, ולא נאמר שמכיוון שצד אחד כבר חקר
מיצה הוא את זכותו ואינו יכול לחזור ולהוסיף חקירות אף שאינן
נובעות מחקירותיו הקודמות. וטעמא דמילתא משום שהמטרה
היא להוציא דין אמת לאמיתו, משכך אף שהפרוצדורה חשובה
ויש לילך אחריה, אך גילוי האמת חשוב מכול, ולכן תינתן
אפשרות חוזרת לחקירות עד שימוצה הדין...

הרי שאף על פי שהדין עומד לפני סיום זכותו של בעל דין להוסיף
עדים וראיות. וזוהי גם חובת בית הדין לשאול את הצדדים אם
יש להם עדים וראיות נוספים, ואין הדין מסתיים עד שישאלום
אם יש להם עדים וראיות נוספים ויאמרו שאין להם, ומקורו
מסנהדרין (לא, א)...

סוף דבר: הוצאת הדין לאמיתו תכפיף את הנוהל לאמת.

סתירת הדין

חובת חקר האמת מגיעה לשיאה בהליך הנקרא "סתירת הדין"
שמשמעותו היא שאפילו לאחר גמר דין ניתן לפתוח את ההליך
ולדון מחדש. כך נפסק בשו"ע (חושן משפט סימן כ') וז"ל: מי
שנתחייב בב"ד והביא עדים או ראייה לזכותו, סותר הדין וחוזר,
אף על פי שכבר נגמר; ואפילו אם פרע כבר, כל זמן שהוא מביא
ראיה, סותר.

לאור הלכה זו נקבעה תקנה קכט לתקנות הדיון וז"ל: בעל דין
זכאי בכל זמן לבקש דיון מחדש מבית הדין שדן בעיינו על סמך
טענות עובדתיות או ראיות חדשות שלא היו ידועות לו בדיון
הקודם.

אפשרות נוספת לסתירת הדין היא כאשר ביה"ד עצמו חושש
שטעה וכך נאמר בתקנה קכח לתקנות הדיון: חושש בית-הדין
שטעה בפסק-דינו, יזמין את הצדדים לבירור נוסף, ובמקרה זה
רשאי בית-הדין לעכב את ביצוע פסק-הדין עד לבירור.

סיכום

סקרנו במאמר זה שלבים מרכזיים מההליך המשפטי המתקיים
בביה"ד הרבני והראנו שהחוט המרכזי השוזר את כל ההלכות
הללו הוא חובתו של ביה"ד להגיע לחקר האמת ולא לשמש רק
כערכאה שמטרתה לפתור סכסוכים.

לתשומת ליבכם, מאמרים אלו אינם מהווים תחליף לייעוץ משפטי, אינם מהווים
חוות דעת משפטיות, ואין אחריות למסתמך עליהם. בהחלט יתכן שעובדות או הלכות
משפטיות שונות ישנו את האמור בהם. בנסיבות כל מקרה ספציפי חובה להתייעץ
עם טוען רבני מומחה טרם נקיטת כל צעד בעל משמעות משפטית. כמו כן המחבר
אינו לוקח על עצמו לעדכן מי מהמאמרים המופיעים ויש לבדוק כל עניין לנסיבותיו
במועד הרלוונטי. לייעוץ ניתן לפנות - טו"ר ועו"ד צבי גלר, 050-7664874 טו"ר הרב
נדב טייכמן 0528371250